

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang IX, Nr. 355

Parasjat Kie Tetsee

11 Eloel 5770
20/21 augustus 2010

Overzicht Parasjat Kie Tetsee (Devariem 21:10 – 25:19)

De Tora beschrijft de enige toegestane manier waarop een vrouw, die in een oorlog is buitgemaakt, getrouwd mag worden. Wanneer een man twee vrouwen huwt, en degene van wie hij het minst houdt, baart een eerstgeboren zoon, dan wordt het recht van deze zoon om de dubbele portie van eerstgeborene te verkrijgen, beschermd tegen de wens van de vader om de zoon van zijn lievelingsvrouw te bevoordelen. De straf voor een opstandige zoon, die uiteindelijk zal degenereren in een monsterlijk crimineel, is stening. Een lichaam mag niet overnacht aan de galg blijven hangen, want het heeft een heilige ziel gehuisvest. Verloren voorwerpen moeten worden teruggegeven. Mannen mogen geen vrouwenkleren dragen en omgekeerd. Men mag een moedervogel niet samen met haar eieren van het nest nemen. Men moet een omheining om een dak van een huis maken. Het is vermoden om een mengsel van zaden te zaaien, om te ploegen met een os en een ezel samen of om wol en linnen te combineren in een kledingstuk. Een vierhoekig kledingstuk moet *tsietsiet* – ineengevlochten draden – aan zijn vier hoeken hebben. Wetten met betrekking tot ontuchtige relaties worden gegeven. Wanneer Israël ten oorlog trekt, moet het kamp geregeerd worden door regels van geestelijke reinheid. Een ontsnapte slaaf mag niet naar zijn meester worden teruggebracht. Het is verboden van een Jood rente op een lening aan te nemen. Bnei Jisraël mogen niet zweren. De arbeider mag van het fruit dat hij oogst, eten. Echtscheiding en huwelijk worden wettelijk geregeld. Tijdens het eerste jaar van zijn huwelijk is een echtgenoot vrijgesteld van militaire dienst en mag hij thuisblijven om zijn vrouw te verheugen. Men mag geen werktuigen aannemen als onderpand, want anders zou de schuldenaar niet in zijn levensonderhoud kunnen voorzien. Op kidnapping voor winst staat de doodstraf. Het is verboden om de tekenen van de ziekte *tsara'at* te verwijderen. Zelfs voor een lening die overtijd is moet de schuldeiser zijn onderpand dagelijks teruggeven wanneer de schuldenaar dat nodig heeft. Men mag de betaling van het loon van een arbeider niet uitstellen. Men mag een onschuldige familielid van een schuldige niet straffen. Wegens hun kwetsbaarheid genieten bekeerlingen tot het Jodendom en wezen speciale bescherming. De armen krijgen een deel van de oogst. Een gerechtshof mag geseling als straf opleggen. Een os mag niet gemuilkorfd worden bij het dorsen. Het is een mitswa voor een man om de vrouw van zijn kinderloos overleden broer te huwen. Gewichten en maten moeten nauwkeurig zijn en eerlijk gebruikt worden. De parasja eindigt met de mitswa om de naam van Amalek uit te wissen, want ondanks dat hij van de Uittocht uit Egypte op de hoogte was, viel hij het Joodse Volk in een hinderlaag aan.

Door Ohr Somayach in Jeruzalem, Israël

©1998 Ohr Somayach International - Alle rechten voorbehouden

HOOGTEPUNTEN VAN DE HAFTARA

Haftara Parasjat Kie Tetsee

(Jesjahoe 54:1-10)

De Profeet richt zich tot Jeruzalem, de stad in rouw, die tweemaal beroofd werd van haar kinderen, als een onvruchtbare vrouw die kijkt naar haar buurvrouwen, die het ene kind na het andere krijgen, terwijl er voor haarzelf alleen de wanhoop is dat zij nooit de vreugde van de schepping en de groei zal mogen ervaren. Tot Moeder Jeruzalem, die geneigd is weg te zinken in haar eenzaamheid, zegt G-d dat zij haar huizen en grenzen meer en meer moet uitbreiden, want ze zullen te klein zijn om de menigte kinderen te bevatten, die zich in haar zullen verzamelen, om haar onverwachte troost en voldoening te brengen. Ze zal zijn als een vrouw, die tijdelijk is weggestuurd, alleen om weer teruggeroepen te worden door haar liefhebbende echtgenoot. Het verdriet was pijnlijk, toen het heerste, maar achteraf gezien zal het lijken op een kort en voorbijgaand moment van ongemak, dat uitmond in een lang en vruchtbaar leven. G-ds liefde lijkt verhuuld, verklaart de profeet, maar het is standvastiger en blijft langer bestaan dan de heuvels en de bergen.

Inzicht in de parasja

De Ben Sorer Oe-Moree

Uit Sjeem MiSjmoeël

De wetten betreffende de *Ben Sorer Oe-Moree* – de opstandige zoon [Devariem 21:18-21] gaan over een jongen in de eerste drie maanden na zijn 13e verjaardag, die geld steelt van zijn ouders, waarmee hij een bepaalde soort vlees en wijn koopt, en die, zoals Tora ons vertelt, niet luistert naar de vermaningen van zijn beide ouders. Wanneer hij dat doet onder een heleboel speciale omstandigheden, en zijn ouders hem naar het Beit Din brengen, dan kan hij onder zeer uitzonderlijke omstandigheden ter dood veroordeeld worden door steniging. Enkele van die bijzondere omstandigheden zijn de exacte aard van de diefstal, waar de consumptie van het voedsel plaats vond, hoeveel keren de jongen zijn misdaad herhaald heeft en voorts nog een menigte van onwaarschijnlijke eigenschappen die bij alle drie (de jongen en zijn beide ouders) aanwezig moeten zijn. Al deze extreme voorwaarden leiden de Gemara (Sanhedrin 71a) ertoe om te concluderen dat een *Ben Sorer Oe-Moree* nooit is voorgekomen en nooit zal voorkomen. Bovendien vermeldt de Gemara (Sanhedrin 88b) dat als zijn vader en moeder hem willen vergeven, dan kunnen ze dat doen en wordt de zaak tegen hem gesloten.

Maar wat is de reden dat een jongen van dertien jaar, die wat geld van zijn ouders gestolen heeft en wat te veel vlees gegeten en wijn gedronken heeft, ter dood veroordeeld moet worden? De Gemara even verderop (id. 72a) geeft het antwoord: hij zal zijn misdaad herhalen en steeds weer geld stelen van zijn ouders, totdat dat op is en dan zal hij het stelen en roven van anderen, hij zal een struikrover worden. En beter dat hij nu als een onschuldige sterft, dan als een misdadiger.

Maar als dat de reden is, bestaat dat gevaar dan niet meer als zijn ouders hem vergeven? Wordt de maatschappij van een gevaarlijke misdadiger bewaard door de vergevensgezindheid van de ouders van de potentiële misdadiger?

En nog een vraag: is het zo zeker dat deze jongen later een struikrover wordt? Kan niet iedereen *tesjoeva* doen en vergeven worden? Hoe weten we dat de *Ben Sorer Oe-Moree* geen *tesjoeva* zal doen?

De Midrasj (*Tanchoema Haäzinoe* 4) zegt: Wanneer Israël *tesjoeva* doet, maakt Hij zich beschikbaar voor hen, zoals er staat geschreven (Devariem 6:26): „Moge Hasjem jou gunstig gezind zijn.” Dat wil zeggen: ‘jou’ – Israël, maar niet andere volken.

Dus onze Geleerden concluderen dat het *tesjoeva*-proces een gift aan Israël is, iets dat de niet-Joodse volken niet verdienen. We hebben deze gift gekregen als een deel van onze erfenis van de Aartsvaderen. Zij waren buitengewone mensen van buitengewone heiligheid met een buitengewone band met Hasjem. Die band hebben wij geërfd. Hun zuivere heiligheid niet. Maar als er bij ons een smet op die heiligheid komt, kan die smet worden uitgewist door *tesjoeva*. De wens om *tesjoeva* te doen wekt diepe gevoelens op, die de band met de voorvaderen versterkt. Dit stelt iemand in staat om na het berouw daadwerkelijk tot inkeer te komen en weer een trouwe volgeling van Hasjem en Zijn Tora te worden.

Niet-Joden hebben niet die speciale band met G-d via hun voorvaderen. Dat betekent dat als zij zondigen, zij hun band met Hasjem doorsnijden en die band kan niet meer hersteld worden. Dus hun berouw garandeert niet dat ze niet terugglijden in hun oude zonden.

Die speciale band met G-d loopt vanaf onze Voorvaderen via de grootouders en ouders van de opstandige zoon. Als de opstandige zoon die band met zijn ouders verbreekt, verbreekt hij de band met zijn voorouders. Zijn crimineel gedrag is een afschuw voor zijn ouders, die hem vervolgens verstoten. Zo verbreekt hij ook de band met Hasjem. Daarom kan hij dan geen *tesjoeva* meer doen en zal hij van kwaad tot erger komen en ten slotte een rover worden en onschuldige voorbijgangers beroven en vermoorden. Maar als zijn ouders hem vergeven, wordt de band met de Aartsvaderen weer hersteld en daarmee de band met Hasjem. En dan kan de *Ben Sorer Oe-Moree* weer een kandidaat voor *tesjoeva* worden. En dus is er nu geen reden om hem ter dood te veroordelen. Hij heeft nog een kans op een waardevolle toekomst.

MISJNA VAN DE WEEK
DEMAI – HOOFDSTUK VIJF

Misjna 5:6

הַלֹּקַח מִן הַסֵּיטוֹן וְחֹזֵר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנֵיָהּ, לֹא יַעֲשֶׂר מְזֵה עַל זֶה, אֲפֹלוּ מֵאוֹתוֹ הַסּוּג, אֲפֹלוּ מֵאוֹתוֹ הַמֵּיִן. נִאָּמַן הַסֵּיטוֹן לֹאמֹר, מִשָּׁל אֶחָד הֵם:

Wie koopt van een grossier¹ en dan nogmaals een tweede keer van hem koopt, die verdient niet van het een voor het ander², zelfs [niet] van dezelfde doos³ en zelfs [niet] van dezelfde soort⁴. De grossier wordt geloofd als hij zegt dat het van één [verkoper] afkomstig is.

Aantekeningen bij Misjna 5:6

1. **Wie koopt van een grossier** – Een handelaar die zijn product van vele kleine producenten tegelijk inkoopt en die aan enkele kopers in grote hoeveelheden doorverkoop [en hij hoeft niet te verdienen (zie Misjna 2:4)] (RAV).
2. **Die verdient niet van het een voor het ander** – Want misschien is datgene wat hij de tweede keer van hem kocht, afkomstig van een andere producent en dan zou het kunnen gebeuren dat hij van iets wat vrijgesteld is [om verdiend te worden, omdat het al verdiend is], afscheidt voor iets wat nog verdiend moet worden (RAV).
3. **Zelfs [niet] van dezelfde doos** – Dat wil zeggen, uit dezelfde verpakking, zoals in traktaat Kelieim (16:3) [waar sprake is van] groot-verpakking (RAV).
4. **En zelfs [niet van dezelfde soort** – D.w.z. dezelfde kleur. Maar als de grossier zegt dat het van dezelfde [producent] afkomstig is, wordt hij geloofd (RAV). [‘Dezelfde soort’ kan hier niet betekenen dat het gaat om een en dezelfde soort product, want men kan in geen geval van het ene product afscheiden voor het andere, dus het gaat altijd over hetzelfde soort product en hier gaat het erom, of te zien is dat zij van dezelfde producent afkomstig zijn, bijvoorbeeld als zij in dezelfde verpakking zitten of er hetzelfde uitzien.]

Misjna 5:7

הַלֹּקַח מִבַּעַל הַבַּיִת וְחֹזֵר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנֵיָהּ, מִעֲשֶׂר מְזֵה עַל זֶה, אֲפֹלוּ מִשְׁתֵּי קָפוֹת, אֲפֹלוּ מִשְׁתֵּי עִירוֹת. בַּעַל הַבַּיִת שְׁהֵיָהּ מוֹכֵר יָרֵק בְּשׁוּק, בְּזִמְן שְׁמִבְיָאִין לוֹ מִגְנוֹתָיו, מִעֲשֶׂר מֵאֶחָת עַל הַכֹּל. וּמִגְנוֹת אֲחֵרוֹת, מִעֲשֶׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד:

Wie koopt van een veld-eigenaar¹ en daarna nog eens een tweede maal van hem koopt, verdient van het een voor het ander², zelfs van twee manden, zelfs uit twee steden³. Een veld-eigenaar die groenten verkoopt op de markt, wanneer men hem uit zijn tuinen brengt, verdient hij van de één voor alles. Maar uit andere tuinen⁴ verdient hij voor ieder apart⁵.

Aantekeningen bij Misjna 5:7

1. Wie landbouwproducten koopt van een veld-eigenaar, die een *am-haärets* is en die alleen het product van zijn eigen veld verkoopt.
2. **Verdiend van het een voor het ander** –[Hij mag van de ene aankoop voor de andere afscheiden.] Want het is òf allemaal al verdiend òf allemaal nog niet verdiend, op voorwaarde dat het één en dezelfde soort is en binnen een jaar, want men geeft geen *troema* van het ene jaar voor het andere (RAV).
3. Zolang de inhoud van beide manden of de velden in de verschillende steden van dezelfde eigenaar zijn.
4. Wanneer hij niet alleen de producten uit zijn eigen tuin verkoopt, maar ook die uit tuinen van anderen.
5. **Maar uit andere tuinen verdient hij voor ieder apart** – Want de ene veld-eigenaar heeft misschien wel verdiend en de andere veld-eigenaar misschien niet (RAV).

Misjna 5:8

הַלֹּקַח טָבֵל מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, מִעֲשֶׂר מְזֵה עַל זֶה, אֶף עַל פִּי שְׂאֵמְרוֹ, אֵין אָדָם רִשְׁאֵי לְמִכּוֹר טָבֵל אֶלָּא לְצִרְךָ:

Wie *tèwel* koopt [afkomstig] van twee plaatsen¹, die mag van de één voor de ander verdienen, ondanks dat zij² gezegd hebben dat iemand geen *tèwel* mag verkopen, behalve in geval van nood³.

Aantekeningen bij Misjna 5:8

1. **Wie tèwel verkoopt van twee plaatsen** – En beide verkopers verklaren dat het *tèwel* is (RAV).
2. De Geleerden.
3. **Behalve in geval van nood** – Bijvoorbeeld als een kleine hoeveelheid *choelien* vermengd raakt met een grote hoeveelheid *tèwel*, dan kan men de *tèwel* alleen verdienen door ervoor van ander hoeveelheid product te verdienen. En men mag dat *tèwel* dan alleen verkopen aan een *chaweer*, maar niet aan een *am-haärets*. En een *am-haärets*, wiens *choelien* vermengd is geraakt met *tèwel*, wat moet die doen? Hij gaat naar een *chaweer* en die koopt voor hem ergens anders *tèwel* en verdient daarvan voor hem (RAV).

Vit de Babylonische Talmoed

De voornaamste onderwerpen van Traktaat – Sjabbat 51

Misjna

DE MISJNA LEERT DAT MEN DE PAN VÓÓR SJABBAT MOET HEBBEN GEÏSOLEERD EN DAN MAG MEN HEM OP SJABBAT ZO LATEN STAAN, MAAR ALS MEN HEM NIET AL VÓÓR SJABBAT GEÏSOLEERD HEEFT, MAG MEN DAT OP SJABBAT NIET MEER DOEN [om te voorkomen dat, wanneer het voedsel intussen afgekoeld is, men het eerst gaat opwarmen (*Rasji*)]. WANNEER MEN VÓÓR SJABBAT *HATMANA* GEDAAN HEEFT, EN DE PAN WORDT OPENGEDEKT OP SJABBAT, DAN MAG MEN HEM WEER DICHTDEKKEN. MEN MAG EEN FLES MET KOUD WATER ONDER EEN KUSSEN LEGGEN OM HEM KOEL TE HOUDEN.

Koelhouden van voedsel

Het gebeurde eens dat Rebbi (Rabbi Jehoeda HaNasi) les gaf en zei dat het verboden was om koud voedsel op Sjabbat te isoleren, om het koel te houden. Rabbi Jisjmaël de zoon van R. Jossi die als toehoorder voor Rebbi zat, zei daarop dat zijn vader, Rabbi Jossi gezegd had dat dit juist wel is toegestaan. Rebbi erkende de grotere autoriteit van R. Jossi en veranderde daarop onmiddellijk zijn uitspraak en zei dat het op Sjabbat is toegestaan om koud voedsel te isoleren om het koel te houden.

Bisjoel Akoem

Rav Nachman gaf zijn bediende opdracht hem water te brengen dat door een niet-Jood was opgewarmd. Rav Joseef verklaart dat dit is toegestaan, omdat het verbod op *bisjoel akoem* [iets te eten dat door een niet-Jood gekookt is] niet geldt voor iets dat ook rauw gegeten wordt [de *Sj.A. J.D.* 213:1 draait het om en zegt dat *bisjoel akoem* alleen geldt voor iets dat uitsluitend gegeten wordt als het gekookt is en dat geschikt is voor de tafel van de koning].

Hatmana die is toegestaan op Sjabbat

In een Baraita leert Rabban Sjim'on ben Gamliël drie dingen:

- a. Wanneer men vóór Sjabbat het voedsel geïsoleerd heeft en de bedekking van de pan valt er op Sjabbat af, dan mag men de pan op Sjabbat opnieuw afdekken.
- b. Men mag voedsel, dat vóór Sjabbat geïsoleerd werd, op Sjabbat verder isoleren, bijvoorbeeld door het laken, waarin het gewikkeld is, te vervangen door een warmere deken.
- c. Het verbod op *hatmana* op Sjabbat geldt alleen voor voedsel dat zich bevindt in de pan waarin het gekookt was (*klie risjon*), maar wanneer het is overgeschept in een *klie sjenie* mag men het op Sjabbat isoleren [De reden dat de Rabbijnen *hatmana* op Sjabbat verboden hebben (zie boven) geldt niet als men het voedsel heeft overgeheveld van de kookpan in een *klie sjenie*, omdat men daarmee te kennen geeft dat men het voedsel wil afkoelen en dan is er geen gevaar dat men het eerst zal opwarmen vóór de *hatmana* (*Rasji*)].

Als een pan is afgedekt met iets dat *moektse* is

Als een pan (zonder deksel) volledig is afgedekt met iets dat *moektse* is, dan mag men de pan, noch de bedekking verplaatsen op Sjabbat, maar als de pan gedeeltelijk nog open is, mag men de pan een beetje schuin houden zodat het *moektse* eraf valt.

Daf 51b

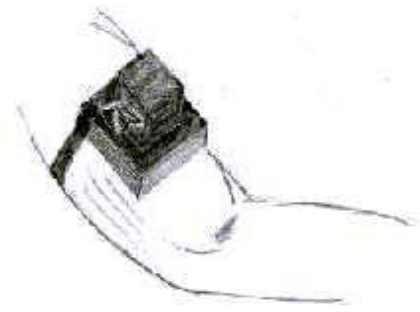
Een pan of ketel op een andere pan of ketel

Men mag op vrijdagmiddag een pan met koud voedsel of een ketel boven op een andere pan of ketel zetten met heet voedsel [zelfs als het koude voedsel rauw is en nu zal koken door de warmte van de onderste pan, omdat het daar op *erev* Sjabbat was neergezet (*M.B.* 258:1), maar men mag geen pan of fles met koude vloeistof in een pan met warme vloeistof zetten en zelfs niet er

bovenop, als de warme vloeistof zo heet is, dat de koude vloeistof tot boven *jad soledet bo* kan komen (M.B. 258:2)].

Hoofdstuk 5: **BAMÈ BEHEMA**

Tora verbiedt iemand zijn dier *melacha* te laten verrichten op Sjabbat, zoals er geschreven staat (Sjemot 23:12): „En op de zevende dag zul je rusten, opdat je os en je ezel zal rusten.”. Dus men mag het dier niet naar publiek terrein laten gaan met een last op zijn rug, maar wel met iets dat het dier tegen het weer beschermt of met bepaalde versieringen. En ook niet met iets dat van het dier kan afvallen, want dan zal men het oprapen en er misschien op publiek terrein mee lopen. Dit hoofdstuk behandelt waarmee het dier mag uitgaan en waarmee niet.

Fig.10.3

De positie van de riemdoorgang en de

Misjna

EEN KAMEEL MAG UITGAAN MET EEN HALSTER EN EEN WITTE VROUWTJES DROMEDARIS MET EEN IJZEREN NEUSRING EN EEN LIBISCHE EZEL MET EEN BIT [want zij zijn groter en sterker en aggressiever dan andere ezels (*Bartinoro* op *Kilajiem* :4)] EN EEN PAARD MET EEN HALSBAND EN ALLE DIEREN DIE GEWEND ZIJN UIT TE GAAN MET EEN HALSBAND, MOGEN DAARMEE UITGAAN.

Gemara

Een vrouwtjes dromedaris wordt niet in bedwang gehouden met een halster en dat is daarom voor haar een last en daar mag ze dus niet mee uitgaan.

De Gemara vermeldt een discussie of een dier dat met een eenvoudig hulpmiddel in bedwang kan worden gehouden met een sterker dwangmiddel mag uitgaan. Is dat een overbodige last of niet? Chananja zegt in een Baraita dat een beest met een halsband of koord om zijn nek of met ieder ander voorwerp, waarmee hij in bedwang gehouden kan worden, mag uitgaan, en Sjmoel zegt dat zo de halacha is [maar de Gemara komt hier op de volgende daf op terug].

Praktische Halacha – Deel één: Het gedrag in de ochtend

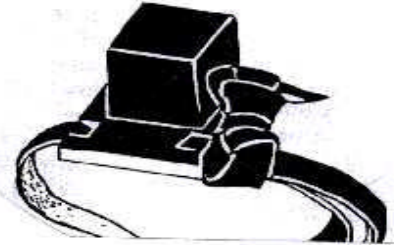
HOOFDSTUK 10 – TEFILLIEN (vervolg)

12. ³⁴Als het gebeurt, dat men per vergissing de hoofd-*tefillien* het eerst uit het zakje haalt, moet men toch deze mitswa voorbij laten gaan en deze neerleggen.³⁵ Men dient deze hoofd-*tefillien* dan met iets te bedekken en eerst de arm-*tefillien* om te doen, omdat de Tora voorschrijft, dat de arm-*tefillien* vóór de hoofd-*tefillien* gelegd worden. Want er staat geschreven: (Dewariem 6:8): *En je zult hen tot een teken op je arm binden, en zij zullen als een voorhoofdsband tussen je ogen zijn*. Daarom besteedt men er in dit geval geen aandacht aan, dat men de mitswa gepasseerd heeft.³⁶ Maar wanneer men per ongeluk eerst de hoofd-*tefillien* gelegd heeft, hoeft men die niet weer af te leggen om zo eerst de arm-*tefillien* te kunnen leggen.³⁷

13. ³⁸Er mag niets tussen de *tefillien* en iemands huid zitten. Dit geldt zowel voor de arm- als voor de hoofd-*tefillien*. Dit geldt zowel voor de huisjes als voor de riemen die de huisjes vastbinden maar voor de riemen om de onderarm geldt dit niet. Voor wat betreft de huisjes en de riemen die ze vastbinden geldt dat men ze ook niet op een pruik mag leggen. Wanneer men echter een verband om heeft vanwege een wond, dan is het wel toegestaan daarover de riemen te leggen, maar niet de *tefillien*-huisjes zelf.³⁹ Ten aanzien van de vraag of men een horloge mag dragen onder de riemen van de arm-*tefillien* verschillen de meningen. Responsa *Jabi'a Omer*⁴⁰ concludeert dat het is toegestaan. Hij baseert zich daarbij voornamelijk op de uitspraak van de *Rasjba*⁴¹ die schrijft dat het niet verboden is om de riemen van de arm-*tefillien* over iets heen te binden. Ook de *Rema*⁴² schrijft dat men ten aanzien van de riemen van de onderarm niet zo precies hoeft te zijn. Anderen menen dat dit alleen geldt voor een verband of iets dergelijks, maar niet voor datgene wat te verwijderen is. *Sefer Mie-Jam Hahalacha*⁴³ concludeert dat het is toegestaan, zeker wanneer men er voor zorgt dat het horloge voorbij de zevende omwikkeling van de arm zit, maar dat het een eigenschap van *Chassidoet* is om het niet te doen.

Korte haren vormen geen afscheiding, want dit is normaal. Maar voor diegenen die hun haren lang laten groeien, behalve dat dit arrogantie en trots doet blijken,⁴⁴ iets wat verboden is, overtreden zij nog een ander verbod: bij het leggen van de hoofd-*tefillien* vormen deze haren een afscheiding, aangezien zij erg lang zijn⁴⁵. De *Aroech Hasjoelchan* schrijft dat ook lange haren op de plaats waar ze groeien geen afscheiding vormen en dat zo het algemene gebruik is. En de *Jalkoet Joseef* schrijft⁴⁶ dat lange haren niet te beschouwen zijn als een afscheiding, maar dat een G'dvrezende zijn haren niet zo lang laat groeien.

14. ⁴⁷Men dient bij de arm-*tefillien* erop te letten, dat de knoop niet van het huisje weg schuift. Ook zolang ze in het zakje zitten, moet men hierop letten. De *Joed* van de knoop moet naar het hart gericht zijn. De doorgang voor de riem moet aan de bovenkant zitten en het huisje aan de onderkant. In geval van nood, bijvoorbeeld wanneer een linkshandig persoon, die normaal op zijn rechter arm *tefillien* legt, eens zijn eigen *tefillien* niet bij zich heeft, en nu leent van iemand die op zijn linker arm *tefillien* legt (en omgekeerd) kan men hiervoor een uitzondering maken. Als men de knoop niet kan veranderen en men zou de *tefillien* zo leggen, met de riemdoorgang naar boven en het huisje naar beneden, dan zou de *Joed* met de knoop naar buiten gekeerd komen te zitten. Daarom moet men dan de arm-*tefillien* omdraaien en deze zodanig leggen, dat de riemdoorgang naar beneden en het huisje naar boven gekeerd zit, opdat de *Joed* met de knoop naar het hart gericht zit.

De knoop van de arm-*tefillien* volgens de askenazische minhag.

Bronnen van de Halacha

34. KSA 10:5. 35. Sj.A. 25:6. 36. M.B. 25:23. 37. M.B. 25:22. 38. KSA 10:6. 39. M.B. 27:16. 40. Deel 2, hoofdstuk 2. 41. Deel 1, band II, hoofdstuk 827. 42. Sj.A. Rema 27:4. 43. Mi-Jam Hahalacha, dl 1, hfd. 10. 44. KSA 10:6. 45. A.H.Sj. 27:14. 46. J.S. Hilchot *Tefillien*, § 3. 47. KSA 10:7.

Het verbod op Lasjon Hara – Kwaadspreken

Op basis van het Boek Chofets Chajiem

Hoofdstuk vier (deel 6)

20. Tesjoeva voor het spreken van Lasjon Hara

Als je Lasjon Hara gesproken hebt en tesjoeva wil doen (berouw tonen), dan is de noodzakelijke procedure daarvoor afhankelijk van het effect van de Lasjon Hara:

1. Wanneer de luisteraars niet geloofden wat hen verteld werd en hun achting voor de persoon over wie gesproken werd is niet verminderd, dan wordt de zonde beschouwd als *bein adam laMakom* (je hebt alleen het verbod van Hasjem overtreden, maar je hebt geen mens schade berokkend). De procedure voor tesjoeva is in dat geval hetzelfde als voor iedere andere overtreding:

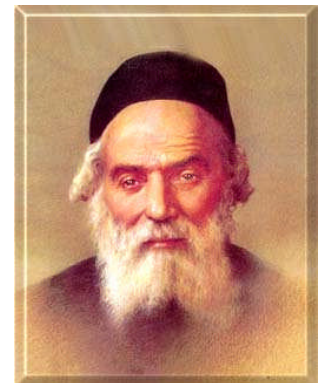
- a. Je moet oprecht spijt hebben van wat je gedaan hebt (*charata*).
- b. Je moet je zonde bekennen aan Hasjem (*widdoei*).
- c. Je moet vast besloten zijn om je zonde nooit meer te herhalen (*kabala al lehaba*).

2. Als de luisteraars wel de Lasjon Hara geloofd hebben en de persoon over wie gesproken werd is daardoor in hun achting gedaald, en hij heeft daardoor lichamelijke schade of financieel verlies of emotioneel geleden, dan is het een zonde *bein adam lachaveroo* (een zonde tegen een medemens). In dat geval moet je vergiffenis vragen van de persoon die geleden heeft door jouw Lasjon Hara. En daarna volg je de procedure onder 1.

Ook als het slachtoffer niet geweten heeft dat er Lasjon Hara over hem gesproken is, ben je verplicht hem te vertellen wat je gezegd hebt en hem om vergiffenis te vragen. Als het hem extra pijn zou doen als je hem precies vertelt wat je geroddeld hebt over hem, dan hoeft je dat niet te specificeren (*Misjna Beroera* 606:3).

Als het niet mogelijk is om zelf om vergiffenis te vragen, dan kan men iemand anders vragen dat in jouw naam te doen (id. 606:2). En als je het te moeilijk vindt om onmiddellijk vergiffenis te vragen, moet je dat doen op de dag voor Jom Kippoer.

(De Chofets Chajiem adviseert ieder die tesjoeva wil doen voor het spreken van Lasjon Hara, om anderen aan te moedigen geen Lasjon Hara te spreken.)

Wegwijzer voor ons gebed

LES DRIE

Hodoe – הודו (vervolg)

הבו לידוד כבוד ועז:

Havoe LaHasjem kavod wa-oz

Bewijs eer en kracht aan Hasjems Naam

Rav Avigdor Miller ז"ל legt uit dat *eer* betrekking heeft op de erkenning van de goedgunstigheids en liefdadigheid die G-d schenkt aan Zijn volk¹ Israël. *Kracht* heeft betrekking op G-ds wijsheid en macht, hetgeen niet door iedereen makkelijk herkend wordt. Rav Miller wijst erop dat de tijd zal komen, wanneer de volken van de wereld deze realisatie automatisch zullen bereiken en niet uit hun eigen vrije wil. Hoeveel meer waard is het geloof van een Jood die zijn vrije wil blijft uitoefenen en de grootheid van G-d erkent, hoe verhuld die ook is door de valsheid van de wereld.

ישמחו השמים ותגל הארץ. ויאמרו בגוים ידוד מלך:

Jismechoe hasjamajiem wetageel haärets. Wajomroe bagojiem Hasjem malach

Laat de hemel verheugd zijn en de aarde juichen; laat men onder de volken zeggen: ‘Hasjem regeert!’

„Laat de hemel verheugd zijn en de aarde juichen; laat men onder de volken zeggen: ‘Hasjem regeert.’ Dit is wat er zal gebeuren wanneer G-d Zich aan heel de mensheid openbaart. De hemel en de aarde zullen verheugd zijn want dan zullen zij getuigen van G-ds glorie, zoals de bedoeling was meteen vanaf de schepping. Het doel van hun bestaan is om G-d aan de wereld te onthullen, zodat allen Hem zullen dienen. Maar ten gevolge van de zonde van de mensheid heeft de wereld niet zelf getuigd van G-ds bestaan. Toen Adam zondigde, vervloekte Hasjem de aarde, zodat het alleen nog maar zijn vruchten zou voortbrengen door veel menselijke inspanning en arbeid. Zo ook degenereerde de wereld na de Grote Vloed (*Mabael*) en dat gebeurde opnieuw na de verwoesting van de Heilige Tempel. Wanneer de uiteindelijke verlossing komt, zal de natuurlijke wereld zijn oorspronkelijke schoonheid herkrijgen. Ieder die dat ziet zal onmiddellijk gewaarworden van G-ds grootheid en goedgunstigheids in alles wat Hij doet voor ons in deze wereld. Zelfs vandaag, wanneer we iets adembenemends zien, zijn we vol ontzag en vervuld van ootmoed bij het aanschouwen van het natuurwonder. Hoeveel te meer zullen we dit voelen wanneer het hele universum hersteld is in zijn oorspronkelijke glorie en grootheid? Dan zal de schepping zelf getuigen van G-ds heerlijkheid en macht in gevolge van het bestaan en doel ervan alleen. Wie G-ds bestaan en Zijn voorzienigheid erkent in zijn dagelijkse bezigheden, vervult het doel van de schepping en zal royaal beloond worden.

התהללו בשם קדשו. ישמח לב מבקשי ידוד:

Hithalleloe besjeem kodsjo, jismach leev mevaksjei Hasjem

Zoek je roem in Zijn heilige Naam, moge het hart van hen die Hasjem zoeken, zich verheugen

Wie zijn de zoekers van Hasjem? Waarom worden zij zoekers genoemd wanneer zij net zo goed *volgelingen* genoemd hadden kunnen worden? Het *Sefer Ha-Ikariem*² legt uit dat in het algemeen geldt dat als men gevonden heeft wat men zocht, men stopt met zoeken. Dit geldt voor een eindig voorwerp. Hasjem heeft geen fysieke eigenschappen, maar is in alle opzichten oneindig. Wanneer men Hasjem gevonden heeft, is men nog nauwelijks begonnen Zijn ware aard en eigenschappen te ontdekken. Wie G-d zoekt, stopt nooit met steeds meer te ontdekken. Vandaar dat de zoeker altijd een zoeker blijft.

¹ Dit is omdat in ruil voor goedgunstigheids, de weldoener eer krijgt.

² R. Josef Albo, Spaans filosoof 1380-1435. In zijn *Sefer Ha-Ikariem* brengt hij de basis van het Joodse geloof terug tot drie principes: G-ds bestaan, G-ddelijke openbaring van de Tora en beloning en straf. Al de rest is hiervan afgeleid.